

BOPLATS OCH SKÅLGROPAR I EGGEBY

Arkeologisk utredning etapp 2, RAÄ 114:1 och Eggeby 7:6,
Dagsberg socken, Norrköping kommun, Östergötlands län

ANDERS BORNFALK BACK

Rapporter från Arkeologikonsult 2018:3179

ARKEOLOGIKONSULT
Optimusvägen 14
194 34 Upplands Väsby
Tel: 08-590 840 41

www.arkeologikonsult.se

OMSLAGSBILD: Hampus Norrgren avlägsnar lav på berghällen i jakt på skålgropar.
Foto från väst..

ALLMÄNT KARTMATERIAL: © Lantmäteriet Dnr: 50007066_140003

© Arkeologikonsult 2018

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

BOPLATS OCH SKÅLGROPAR I EGGEBY

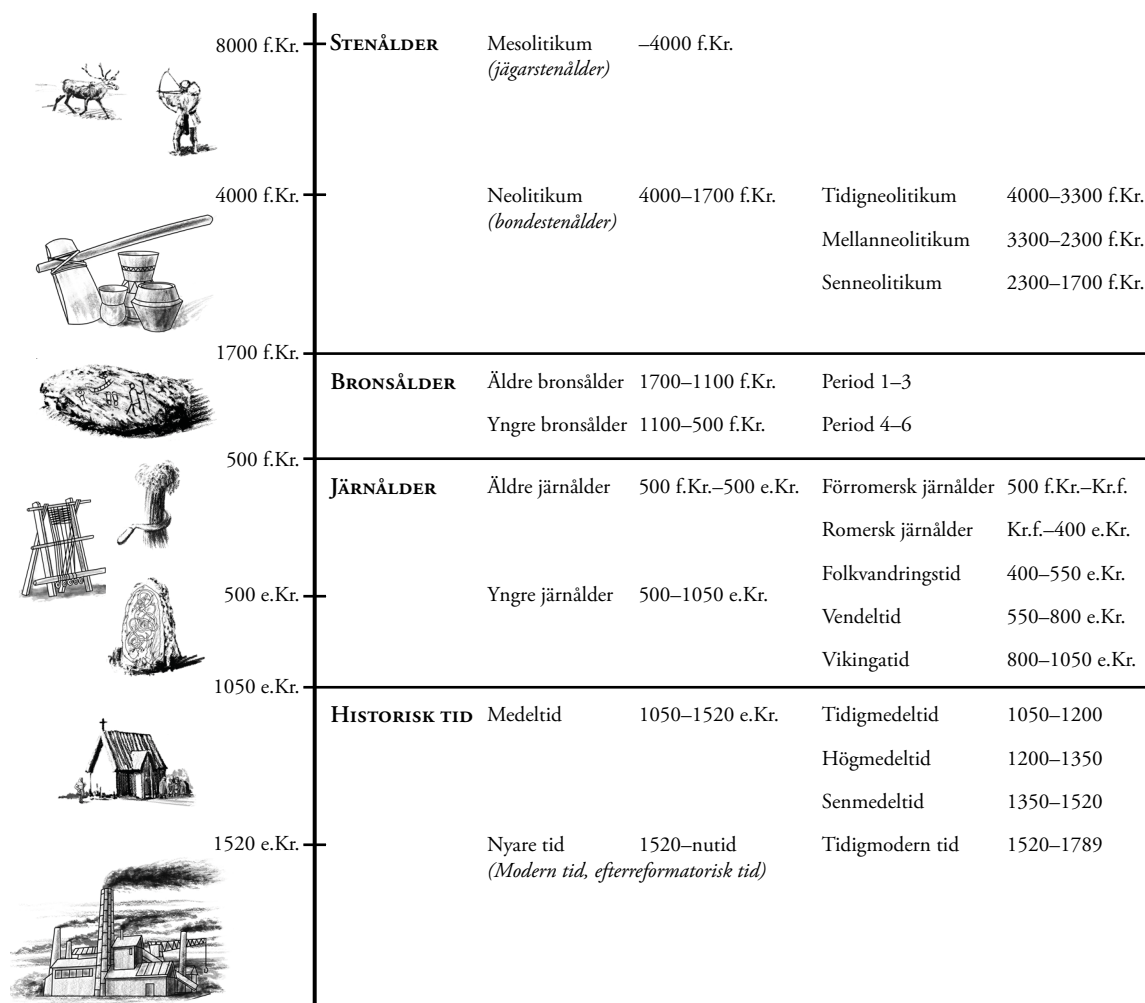
Arkeologisk utredning etapp 2, RAÄ 114:1 och Eggeby 7:6,
Dagsberg socken, Norrköping kommun, Östergötlands län

ANDERS BORNFALK BACK

Rapporter från Arkeologikonsult 2018:3179

ARKEOLOGISK PERIODINDELNING

ANTI-KVARISK BEDÖMNING

Antikvarisk bedömning anger hur man enligt kulturmiljölagen (1988:950), och till viss del även skogsvårdslagen (1979:429), bedömt lämningen och dess eventuella lagskydd vid registreringstillfället. Den slutgiltiga bedömningen görs alltid av Länsstyrelsen och föregås av en besiktning, undersökning eller utredning.

Fornlämning är en lämning som vid registreringstillfället bedömts omfattas av skydd enligt kulturmiljölagen. För att en lämning ska kunna bedömas som fornlämning krävs att den tillkommit före 1850 genom äldre tiders bruk och att den är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt ändra eller skada en fast fornlämning.

Bevakningsobjekt innebär att man vid registreringstillfället inte kunnat ta ställning till om lämningen är en fornlämning eller inte.

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som enligt rådande praxis vid registreringstillfället inte utgör fornlämning men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Enligt skogsvårdslagen ska hänsyn tas även till denna typ av lämningar. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, t.ex. fyndplats eller plats med tradition.

Uppgift om innebär att lämningen endast är känd via kartmaterial, skriftlig eller muntlig källa. Lämningen har inte eftersökts eller kunnat återfinnas i fält.

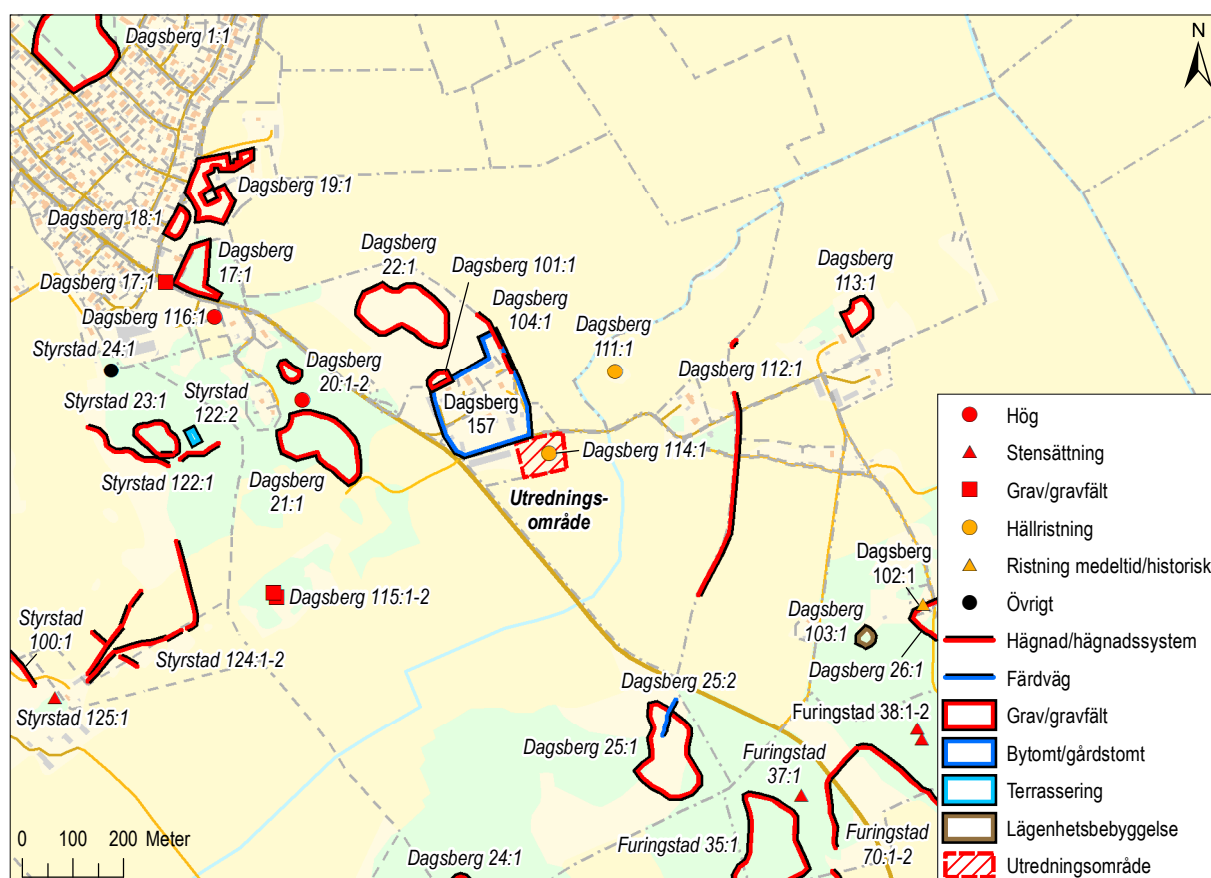
Undersökt och borttagen betyder att lämningen blivit arkeologiskt undersökt och helt borttagen. Inget skydd enligt kulturmiljölagen kvarstår.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING.....	7
BAKGRUND OCH SYFTE.....	7
TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ.....	7
UTREDNINGSSOMRÅDET OCH TIDIGARE ARKEOLOGISKA INSATSER ..	8
METOD	8
RESULTAT	9
Historiska kartor.....	9
Fältinsats.....	10
DISKUSSION	11
SLUTSATS.....	12
REFERENSER	14
Litteratur	14
Historiska lantmäteriakter.....	14
ADMINISTRATIVA UPPGIFTER.....	15
BILAGOR	16
Bilaga 1. Schaktbeskrivning	16
Bilaga 2. Anläggningsbeskrivning.....	17

Figur 1. Utredningsområdet utmärkt på Terrängkartan. Skala 1:65 000.

Figur 2. Utredningsområdet och närliggande fornlämningar med Fastighetskartan som underlag. Skala 1:15 000.

SAMMANFATTNING

I april 2018 utförde Arkeologikonsult en arkeologisk utredning etapp 2 inom fastighet Eggeby 7:6, Norrköpings kommun, Östergötlands län. Anledningen var att beställaren har planer på nybyggnation av villabebyggelse inom delar av fastigheten. Förekomsten av sedan tidigare kända skålgropar på ytan, samt

övrig fornlämningsbild i närområdet, talade för att ytterligare fornlämningar skulle kunna finnas inom exploateringsområdet. Utredningen identifierade två objekt: två ytor med boplatslämningar (objekt 1 och 2) samt den sedan tidigare kända skålgropslokalen (RAÄ-nr Dagsberg 114:1).

BAKGRUND OCH SYFTE

Med anledning av planer på uppförande av ny villabebyggelse inom fastigheten Eggeby 7:6, Norrköping kommun, Östergötlands län, utförde Arkeologikonsult under april 2018 en arkeologisk utredning etapp 2 inom rubricerad fastighet (figur 1). Inom utredningsområdet fanns en sedan tidigare registrerad skålgropslokal (RAÄ-nr Dagsberg 114:1), vilken tillsammans med övrig fornlämningsbild i

närområdet talade för att ej kända lämningar skulle kunna finnas inom berört område. Syftet med utredningen var således att fastställa huruvida fornlämningar skulle beröras av exploateringsplanerna, beskriva dessa, samt om möjlig avgränsa dem. Beställare var Håkan Hagberg och utredningen skedde efter beslut av länsstyrelsen i Östergötlands län.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Höjdnivåerna inom utredningsområdet (mellan ca 20–25 möh) gör att landet här reste sig ur havet runt 3 000 f.Kr. Platsen låg då vid inloppet i en mindre vik längs Bråvikens södra strand. Området fortsatte att vara kustnära fram till tiden kring år 1 då de naturliga förhållandena i stort kom att likna dagens, då platsen ligger ca 5 kilometer från havet. Inom utredningsområdet fanns en sedan tidigare känd skålgropslokal (RAÄ-nr Dagsberg 114:1) och i närområdet finns flera andra ristningar (t.ex. RAÄ-nr Dagsberg 111:1) som talar för mänsklig närvaro i

närområdet från åtminstone bronsålder (figur 2). Ett flertal gravfält (t.ex. RAÄ-nr Dagsberg 22:1, 25:1, 101:1), ensamliggande stensättningar och högar (RAÄ-nr Dagsberg 20:1) är registrerade framförallt på impedimenten som kringgärdar platsen. I anslutning till utredningsområdets norra gräns ligger Eggeby gårdstomt (RAÄ-nr Dagsberg 157), som i skrift är belagt från 1300-tal, och runt om i landskapet har även flera torplämningar registrerats (t.ex. RAÄ-nr Dagsberg 103:1).

UTREDNINGSMOMRÅDET OCH TIDIGARE ARKEOLOGISKA INSATSER

Utredningsområdet uppgick till ca 6 500 m² och låg på sydöstra änden av ett impedimentstråk beläget i ett annars till stora delar uppodlat landskap. Markförhållandena inom utredningsytan karaktäriserades av flera större partier uppstickande urberg, till viss del övertorvade, med plan gräsbevuxen mark. Hela ytan sluttade svagt mot syd och öst och gränisar här mot uppodlad åkermark. Inom området fanns mindre ytor där jordmassor och sentida

raseringsmaterial påförts. Dessa påverkade dock inte utredningens genomförbarhet. År 2012 utfördes en arkeologisk utredning vid Eggeby gårdstomt (RAÄ-nr Dagsberg 157) strax norr om aktuellt utredningsområde. Då framkom fragmentariska lämningar av utkantskaraktär från gårdens äldre faser i form av stensyllar och nedgrävningar, t ex en hårdbotten som skulle kunna vara förhistorisk (Dardel 2012).

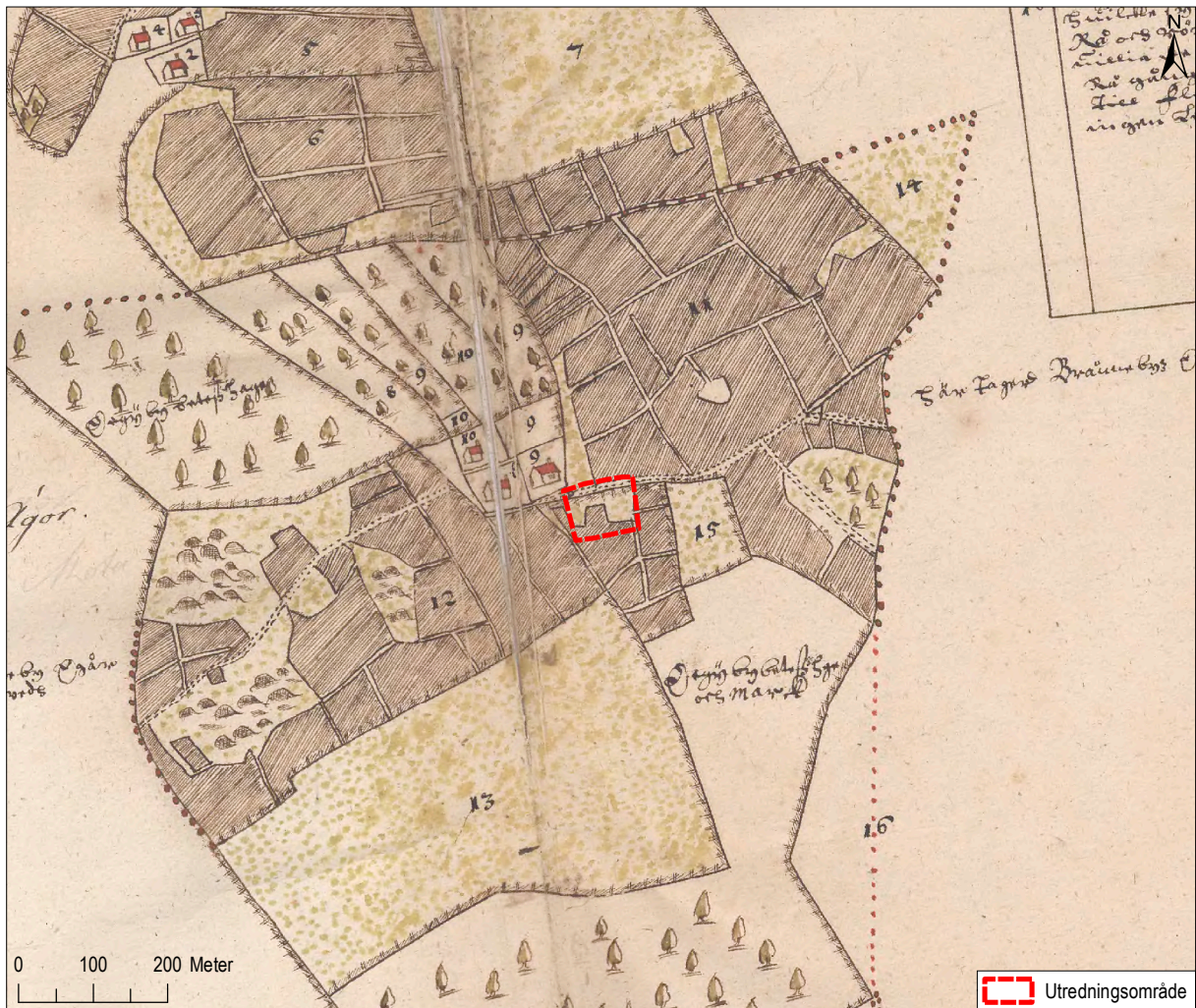
METOD

För att bilda sig en uppfattning om känd kulturmiljö i närområdet inför sökschaktningen granskades initialt Fornminnesregistret (FMIS), Skogsstyrelsens förteckning (Skogens pärlor) samt Statens historiska museums föremålsdatabas. Historiska kartor som bedömdes som relevanta i förståelsen av nyttjandet av platsen rektifierades mot modernt kartunderlag och infogades i en GIS-miljö. I fält genomfördes som ett första steg en okulär granskning av utredningsområdet för att identifiera ytor där eventuella lämningar skulle kunna finnas under marknivå. Baserat på denna granskning, på kartstudierna och på den lokala topografin upptogs sedan sökschakt med grävmaskin på valda ytor där matjorden borttogs skiktvis ned till anläggningsnivå alternativt undergrund. Då det innan schaktning var oklart hur tjockt matjordslagret/torven var metalldetekterades matjorden först efter det att den upptagits och låg i dumphögar vid sidan av schakten, för att på så sätt undvika att eventuella fynd av misstag togs ur sin kontext (figur 3). Påträffade anläggningar grovrensades fram för hand, mättes in med RTK-GPS samt plandokumenterades i text och med digital fotografering. I detta skede undersöktes anläggningar endast om dess fornlämningsstatus var osäker. Den sedan tidigare registrerade skålgropslokalen inom utredningsområdet motiverade även en granskning av de uppstickande berghällarna efter ytterligare ristningsförekomst. Dessa var till stor del övertorvade och lavbelupna varför ett antal lämpliga berghällar valdes ut där laven borttogs och hällen granskades.

Figur 3. Den upptagna matjorden metalldetekterades i samtliga schakt. Foto från väst.

RESULTAT

Figur 4. Utredningsområdet utmärkt på 1636 års geografiska avmätning. Skala 1:10 000.

Historiska kartor

1636 års geometriska avmätning över Eggeby är den äldsta kartan där utredningsområdet är med (figur 4). På denna redovisas norra delen ytan som impedimentsmark medan södra är uppodlad. Vägsträckningen har i stort samma sträckning som dagens grusväg norr om ytan (LMA D17-18:d4:99) Situationen är densamma även på 1771 års storskifteskarta där

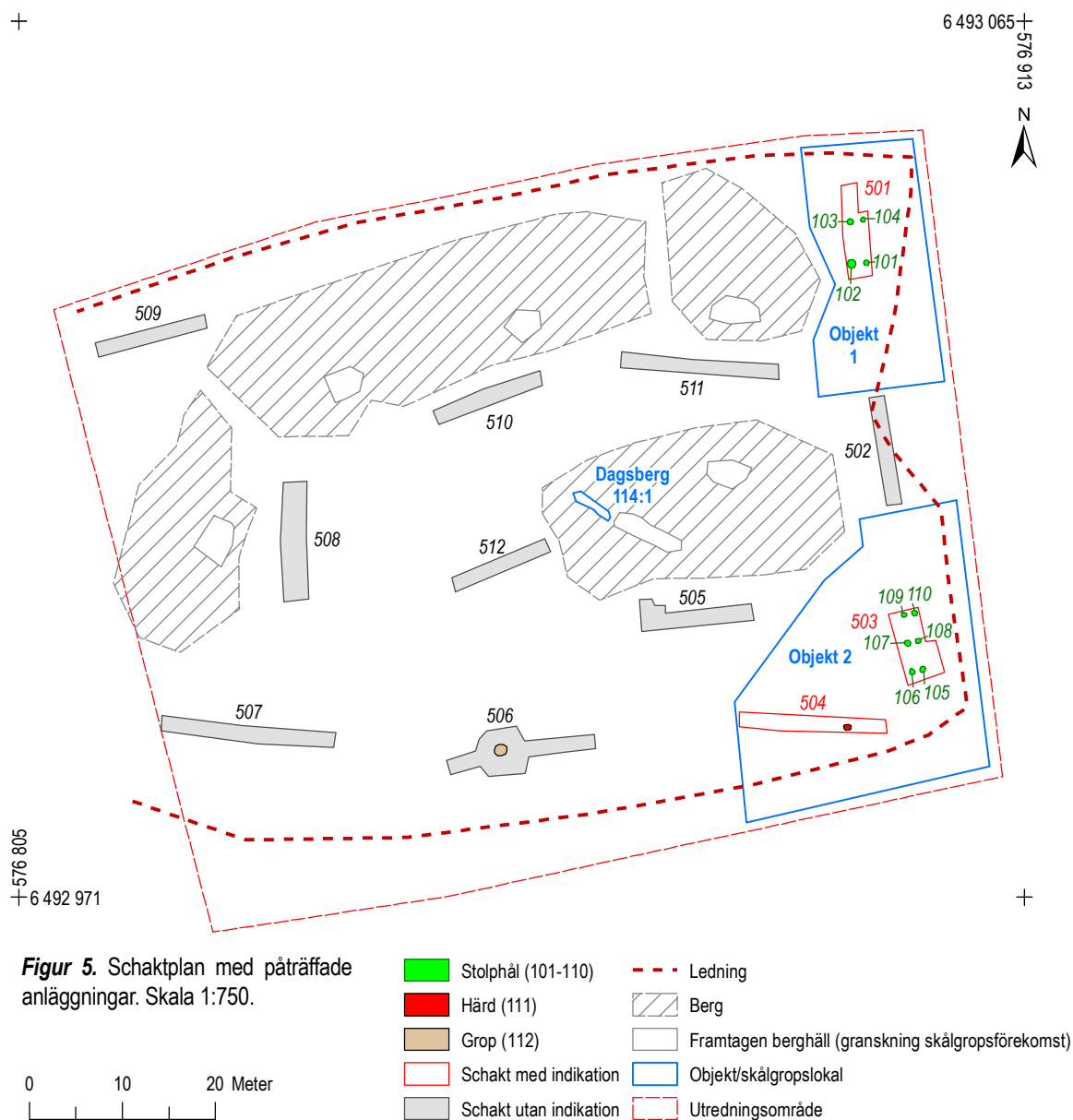
den uppodlade delen redovisas som örmark (LMA D17-18:1). Inte heller på Häradsekonomiska kartan från 1868-77 (RAK J112-56-16) finns några byggnader eller andra konstruktioner utmärkta. På 1947 års ekonomiska karta (RAK J133-8g8g48) återfinns en större ekonomibygnad inom utredningsområdets östra gräns. Denna benämns här som Rävård men finns inte med på 1979 års ekonomiska karta (RAK J133-8g8g80).

Fältinsats

Sammanlagt 315 m² togs upp i sökschakt vilket motsvarar ca 4,8% av utredningsområdet (se schakttabell, bilaga 1). Då stora delar av ytan bestod av berg i dagen eller övertorvad berghäll motsvarar den upptagna arealen snarare 6,3% av den schaktbara ytan. Två objekt identifierades: två ytor med boplatslämningar (objekt 1 och 2), samt den sedan tidigare registrerade skålgropslokalen RAÄ-nr Dagsberg 114:1 (figur 5). Se anläggningstabell för ingående beskrivning av påträffade kontexter (bilaga 2).

Objekt 1

I schakt 501 framkom fyra stolphål med kraftig stenskoning. Dessa var parställda och tolkas som två bockpar till ett stolphus i N-S riktning. Måttet mellan stolphålen i det norra bockparet var 1,3 meter mätt från anläggningarnas centrum. Mellan stolphålen i det södra bockparet var måttet 1,6 meter. Spannet mellan de båda bockparen var 4,5 meter. Objektet bedöms som fornlämning.

Objekt 2

I schakt 503 framkom sex stolphål med kraftig sten-skoning (figur 6). Även dessa var parställda och tolkas som tre bockpar till ett stolphus i N-S riktning. Måtten mellan stolphålen i alla tre bockpar var 1,2 meter mätt från anläggningarnas centrum. Bockspannet mellan de tre bockparen var 3 meter. I schakt 504 framkom en härd vars närhet till stolphålen talar för samöre (se figur 5). I schakt 505 påträffades en grop som undersöktes för få underlag till bedömning av dess fornlämningsstatus. Inget framkom som antyder att den skulle vara förhistorisk varför den inte inräknas i objektet. Objektet bedöms som fornlämnning.

Figur 6. De tre bockparen i schakt 503. Foto från söder.

Skålgropslokal, RAÄ-nr Dagsberg 114:1

Den sedan tidigare kända skålgropslokalen Dagsberg 114:1 består av en yta på 1,7x0,2 meter innehållandes ett tiotal skålgropar av varierande

storlek och karaktär, belägna på översta kammen av en berghäll ovan ett lågt stup mot sydväst. Denna beskrivning stämmer med observationerna gjorda i fält, varför dess fornlämningsstatus kvarstår.

DISKUSSION

Boplatslämningarna inom objekt 1 och 2 framkom längs östra foten av impedimentet på förhållandevis plan mark i övergången till uppodlad åker (figur 7). Den södra stolphålsamlingen låg i mer siltig mark något högre (20,2 möh) än den norra (19,3 möh), där marken istället dominerades av lera. En närmare

tidsbestämning av stolpbyggnaderna är innan en arkeologisk undersökning osäker. Metalldetekteringen av matjorden i schakten där anläggningarna framkom resulterade i en hög andel järnutslag av vilka ett urval kontrollerades. Dessa visade sig alla utgöra recenta föremål vilket förklaras med att det vid

Figur 7. De påträffade boplatslämningarna låg i förhållandevis plan mark vid impedimentets östra fot, i övergången mot den uppodlade åkermarken.

mitten av 1900-talet stod en byggnad längs med utredningsområdets östra kant, vilket sammanfaller med de indikativa schakten. Dock bör en eventuell arkeologisk undersökning av stolphuset ta hänsyn till att en del av järnutslagen kan vara förhistoriska föremål, varför en utvecklad metalldetekteringsstrategi där en högre andel av järnutslagen kontrolleras då skulle vara givande. En möjlighet som i dagsläget inte kan uteslutas är att stolphålen i schakt 501 och 503 utgör en och samma byggnad. Alla bockpar låg i linje i N-S riktning och skulle i så fall utgöra en 50 meter lång byggnad. Anledningen till att stolphål inte påträffades i det mellanliggande schaktet (502)

skulle i så fall vara att man vid nedläggandet av den vattenledning som går här schaktat bort eventuella bevarade anläggningar. Av den anledningen bör även området mellan objekt 1 och 2 ingå vid en eventuell arkeologisk undersökning.

För att kontrollera huruvida flera skålgropar fanns inom området borttogs den lava som täckte många av ytans berghällar. Varken på den östliga fortsättningen av samma bergskam som befintliga skålgropar återfanns, eller på fem andra hållar som bedömdes som lämpliga för skålgropsförekomst, påträffades dock skålgropar eller andra ristningar.

SLUTSATS

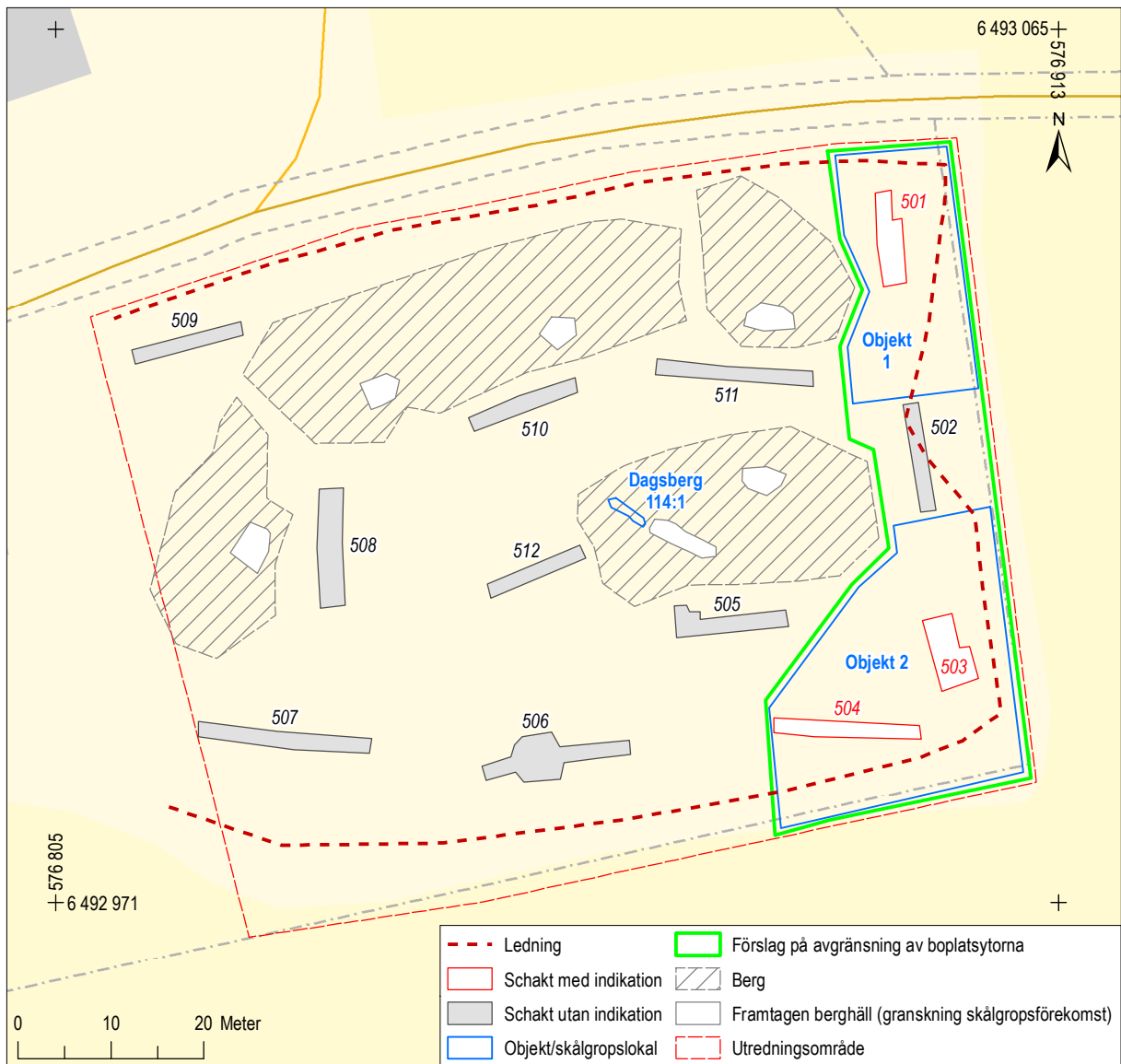
Utredningen identifierade två objekt: två boplatstyror (objekt 1 och 2) samt den sedan tidigare registrerade skålgropslokalen RAÄ-nr Dagsberg 114:1 (figur 8). De båda ytorna för boplatslämningarna kan utifrån sökschaktningen avgränsas till utredningsområdets östra del. Att de påträffade anläggningarna framkom längs med impedimentets fot där marknivån i stort är avplanad ut mot den uppodlade åkern ger även en topografisk avgränsning av objekten. Att inga föremål av arkeologiskt intresse framkom vid metalldetekteringen av matjorden i övriga schakt stödjer bedömningen att det är i utredningsområdets östra del som fornlämning finns. Förslag på yta för en eventuell arkeologisk undersökning är då ett område på ca 1 000 m² (figur 9).

Utöver den sedan tidigare kända skålgropslokalen påträffades inga andra ytor med skålgropsförekomst. De registrerade skålgroparna ligger på utredningsområdets högsta punkt exponerade mot åkermarken i syd medan övriga berghällar inom ytan ligger på lägre nivåer, vissa i vad som kan beskrivas som undanskymda lägen. Den samlade bedömningen är följaktligen att det saknas ytterligare skålgropslokaler inom utredningsområdet.

Beslut om vidare åtgärd tas av länsstyrelsen.

Benämning	Typ	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Åtgärdsförslag
Objekt 1	Boplats	Stenskodda stolphål. Bildar två bockpar till stolpbyggnad	Fornlämning	Arkeologisk undersökning
Objekt 2	Boplats	Stenskodda stolphål. Bildar tre bockpar till stolpbyggnad	Fornlämning	Arkeologisk undersökning
Dagsberg 114:1	Hällristning	Skålgropslokal	Fornlämning	Arkeologisk undersökning

Figur 8. De påträffade objekten och skålgropslokalen RAÄ-nr Dagsberg 114:1 med antikvarisk bedömning och åtgärdsförslag.

Figur 9. De påträffade objekten med förslag på avgränsning av boplatstorna. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:750.

REFERENSER

Litteratur

DARDEL, E. 2012. *Utredning i utkanten av Eggeby gårdstomt*. Dagsbergs-Eggeby 1:2, Dagsbergs socken, Norrköpings kommun, Östergötland. Arkeologisk utredning, etapp 1 och 2. Rapporter från Arkeologikonsult 2012:2561.

Historiska lantmäteriakter

LMS D17-18:d4:99

Östergötlands län, Dagsbergs sn
Äggeby nr 1–3
Geometrisk ägoavmätning, 1636

LMS D17-18:1

Östergötlands län, Dagsbergs sn
Äggeby nr 1–3
Storskifte, 1771

RAK J112-56-16

Östergötlands län
J112-56-16 - Styrestad
Häradsekonomiska kartan, 1868–77

RAK J133-8G8g48

Östergötlands län
8G8g - Furingstad
Ekonomiska kartan, 1947

RAK J133-8G8g80

Östergötlands län
8G8g - Furingstad
Ekonomiska kartan, 1979

LMS = Lantmäteristyrelsens arkiv

RAK = Rikets allmänna kartverks arkiv

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Arkeologikonsults projektnr:	3179
Länsstyrelsens dnr:	431-1912-18
Uppdragsgivare:	Håkan Hagberg
Fastighet:	Eggeby 7:6
Socken:	Dagsberg
Kommun:	Norrköping
Län:	Östergötland
Typ av undersökning:	Arkeologisk utredning etapp 2
Undersökningstid, fält:	18 april 2018
Koordinatsystem:	SWEREF99 TM
Höjdsystem:	RH2000
Projektledare och rapportansvarig:	Anders Bornfalk Back
Fältpersonal:	Anders Bornfalk Back, Hampus Norrgren
Markentreprenad/grävmaskinist:	Tillhandahålls av beställaren
Planer och layout:	Ida Söderström
Kvalitetsgranskning:	Johan Blidmo
Fynd:	Inga fynd påträffades

BILAGA 1. SCHAKTBESKRIVNING

Schakt- nr	Storlek (m)	Djup (m)	Beskrivning
501	11x1,8	0,40	Matjord av grå lera, ca 0,3m tjock. Undergrund av ljusgrå lera. Påträffade stolphål (101, 102, 103, 104) bildar två bockpar till stolpbyggnad. Schaktet utvidgat åt sydost.
502	12x1,8	0,50	Matjord av grå lerig silt, ca 0,4m tjock. Undergrund av ljusbrun sandig silt, inslag av stenar upp mot 0,25x0,25m. Vattenledning nedgrävd i schaktets centrala del, vilket kan ha stört eventuella lämningar.
503	7,8x3,3	0,50	Matjord av brungrå lerig silt, ca 0,4m tjock. Undergrund av ljusbrun sandig silt med inslag av sten upp mot 0,3x0,2m. Påträffade stolphål (105, 106, 107, 108, 109, 110) bildar tre bockpar till stolpbyggnad. Schaktet utvidgat i sydost
504	16x1,8	0,55	Matjord av brungrå lerig silt, ca 0,4m tjock. Undergrund av ljus brungrå lerig silt med inslag av grus och stenar upp mot 0,15x0,15m stora. En hård påträffad (111).
505	12x1,8	0,50	Matjord av gråbrun siltig lera, ca 0,4m tjock. Undergrund av ljus brungrå lera med inslag av spridda stenar upp mot 0,25x0,25m stora. I väst berggrund. Schaktet utvidgat i nordväst.
506	16,3x1,8	0,45	Matjord av gråbrun siltig lera, ca 0,35m tjock. Undergrund av ljus gråbrun lera med inslag av sten upp mot 0,25x0,25m stora. En grop påträffad (112). Schaktet utvidgat i dess centrala del.
507	18,5x1,8	0,40	Matjord av gråbrun siltig lera, ca 0,35m tjock. Undergrund av ljusgrå stenig och grusig morän, med inslag av lera.
508	12,5x2,6	0,40	Matjord av gråbrun siltig lera, ca 0,3m tjock. Undergrund av ljusgrå sandig och stenig morän, samt till stora delar berghäll.
509	12x1,8	0,50	Matjord av gråbrun lera, ca 0,4m tjock. Undergrund av grusig och stenig morän med inslag av lera.
510	12,3x1,8	0,50	Matjord av gråbrun siltig lera, ca 0,4m tjock. Undergrund av grå siltig och stenig morän, stora delar berghäll.
511	17,1x1,8	0,50	Matjord av gråbrun siltig lera, ca 0,35m tjock. Undergrund av grå siltig lera, inslag av stenig morän.
512	11x1,8	1,30	Överst påförda massor i form av högar av brun lerig silt, ca 0,8m tjocka. Under detta matjord av gråbrun siltig lera, ca 0,3m tjock. Undergrund av ljusbrun sandig och grusig morän med inslag av sten upp mot 0,2x0,2m stora.

BILAGA 2. ANLÄGGNINGSBESKRIVNING

Anl-nr	Tolkning	Storlek (m)	Beskrivning
101	Stolphål med stenskoning	0,7x0,7	Rund i plan. Flertalet stenar i ytan, mellan 0,1x0,1m till 0,2x0,15m stora.
102	Stolphål med stenskoning	0,9x0,75	Oval i plan. Flertalet stenar i ytan, mellan 0,01x0,01m till 0,3x0,2m stora.
103	Stolphål med stenskoning	0,75x0,65	Rund i plan. Flertalet stenar i ytan, mellan 0,15x0,15m till 0,25x0,15m stora.
104	Stolphål med stenskoning	0,55x0,55	Rund i plan. Flertalet stenar i ytan, mellan 0,1x0,1m till 0,2x0,15m stora.
105	Stolphål med stenskoning	0,6x0,6	Rund i plan. Flertalet stenar i ytan, mellan 0,2x0,15m till 0,25x0,25m stora.
106	Stolphål med stenskoning	0,7x0,65	Rund i plan. Flertalet stenar i ytan, mellan 0,15x0,1m till 0,25x0,2m stora.
107	Stolphål med stenskoning	0,7x0,6	Rund i plan. Flertalet stenar i ytan, mellan 0,15x0,1m till 0,25x0,2m stora.
108	Stolphål med stenskoning	0,8x0,7	Rund i plan. Flertalet stenar i ytan, mellan 0,15x0,1m till 0,35x0,2m stora.
109	Stolphål med stenskoning	0,75x0,55	Oval i plan. Flertalet stenar i ytan, mellan 0,15x0,1m till 0,2x0,2m stora.
110	Stolphål med stenskoning	0,75x0,7	Rund i plan. Flertalet sten i ytan, mellan 0,15x0,15m till 0,35x0,2m stora.
111	Härd	1,4x0,6	Avlång i plan. Kol, sot och skärviga stenar i storleken 0,12x0,1m.
112	Grop	1,2x1,2	Sektionsundersökt. Rund i plan. Skålförmad nedgrävning. Djup: 0,25m. Fyllning av mörk brungrå silt med inslag av lera, samt rikligt med rundade stenar i storleken 0,1x0,1m till 0,4x0,4m. Inget kol, skärersten eller annat som tyder på förhistorisk datering.

Rapporter från Arkeologikonsult 2018:3179